

Relativisme

Matthew J. Slick

Christian Apologetics & Resaerch Ministry - <http://www.carm.org/relativism.htm>

Alle Schriftaanhalingen komen uit de Statenvertaling 1977. Vertaling, voetnoten, illustratie door M.V.

“Pilatus zei tot Hem: Wat is waarheid?” (Johannes 18:38)

Inhoud

1. Wat is relativisme
2. Ethisch relativisme
3. Cognitief relativisme
4. Weerlegging van het relativisme
5. Wat indien relativisme juist is?
6. Een dialoog over relativisme
7. Wat is waarheid?

Wat is relativisme?

Relativisme is het filosofische standpunt dat alle zienswijzen evenwaardig zijn en dat alle waarheid voor het individu relatief is. Is dit een valabele denklijn, of is ze met zichzelf in tegenspraak? Het betekent dat alle morele standpunten, alle religieuze systemen, alle kunstvormen, alle politieke bewegingen, enz., waarheden zijn die relatief zijn voor het individu. Onder de paraplu van relativisme worden hele groepen en perspectieven gecategoriseerd. Sommige zijn:

- **Moreel/ethisch relativisme:** alle moraal is relatief voor de sociale groep waarin ze geconstrueerd is.
- **Cognitief¹ relativisme:** cognitief relativisme bevestigt dat alle waarheid relatief is. Dit zou betekenen dat geen systeem of waarheid méér waard is dan een ander, en dat er geen objectieve standaard bestaat voor waarheid. Het ontkent uiteraard dat er een God is van absolute waarheid.
- **Situationeel relativisme:** dat ethiek (goed en fout) afhankelijk is van de situatie.

Ongelukkiglijk is de filosofie van relativisme in onze cultuur vandaag pervasief². Met de afwijzing van God, en christendom in het bijzonder, wordt het idee van absolute waarheid verlaten.

Onze pluralistische maatschappij wil het idee vermijden dat er werkelijk een ‘juist en fout’ bestaat. Dit wordt aangetoond door ons ontaarde juridische systeem, dat het meer en meer moeilijk heeft met het straffen van criminelen; ook door de amusementsmedia die de envelop van moraliteit en fatsoen van zich af blijft schuiven; en door onze scholen die sociale “tolerantie” onderwijzen, enz.

Bovendien moedigt de plaag van moreel relativisme iedereen aan om homoseksualiteit, pornografie, overspel, en een hoop andere “zonden” te aanvaarden, die ooit als fout werden beschouwd, maar die nu geaccepteerd worden en zelfs gepromoot in de maatschappij. Dit is zo pervasief geworden dat,

¹ Verstandelijk, rationeel.

² Doordringend.

wanneer u zich uitspreekt tegen het moreel relativisme en zijn “alles mag filosofie”, u dan gebrandmerkt wordt als intolerante dweper of kwezel.

Natuurlijk is dit ongelofelijk hypocriet van hen die leren dat alle zienswijzen goed zijn maar die toch hen afwijzen die leren dat er absoluutheden zijn in moraal. Wat door de morele relativisten blijkbaar echt bedoeld wordt is dat alle zienswijzen goed zijn, behalve die zienswijzen die absolute morele waarden leren, of een absolute God, of een absoluut juist en fout.

Sommige typische uitdrukkingen, die een onderliggende vooronderstelling van relativisme blootleggen, zijn commentaren zoals “Dat is uw waarheid, niet de mijne”, “Het is waar voor u, maar niet voor mij”, en “Er zijn geen absolute waarheden”. Natuurlijk zijn deze stellingen onlogisch, zoals u kan lezen in deel 4: “Weerlegging van het relativisme”.

Het relativisme bestormt onze maatschappij, onze economie, onze scholen. Maar de maatschappij kan niet gedijen, noch overleven, in een klimaat waar iedereen doet wat recht is in zijn eigen ogen, waar de situatie de acties determineren, en als de situatie verandert het acceptabel wordt te liegen en bedriegen, zolang u maar niet wordt ‘gepakt’. Zonder een algemene grondslag van waarheid en absoluutheden zal onze cultuur zwak worden en versplinteren.

Ik moet echter toegeven dat er waarde kan gehecht worden aan sommige aspecten van relativisme. Bijvoorbeeld, hetgeen de ene maatschappij als goed beschouwt (b.v. rijden aan de linkerkant van de weg), ziet een andere als fout. Dit zijn gewoonten waaraan een label “juist en fout” hangt, maar die puur relatief zijn en niet universeel omdat ze cultureel bepaald zijn. Principes voor het grootbrengen van kinderen verschillen in verschillende maatschappijen net zoals begrafenispraktijken en trouwplechtigheden. Deze “goed en fout handelingen” zijn niet kosmisch in steen gehouwen, noch zijn ze voortgekomen uit een absolute regelgeving van een onbekende god. Deze gewoonten zijn relatief, maar hun relativisme is als zodanig volkomen aanvaardbaar. Het maakt niet uit aan welke kant van de straat wij rijden, zolang we dat maar allemaal doen.

Op gelijke wijze zijn er ervaringen die alleen gelden voor enkelingen. Ik kan geïrriteerd worden door een bepaald geluid, maar een ander persoon helemaal niet. In deze zin is wat waar is voor mij niet noodzakelijk waar voor iemand anders. Het is geen absolute waarheid dat een identiek geluid irritatie veroorzaakt bij alle mensen. Dit is een manier om aan te tonen dat sommige aspecten van het relativisme juist zijn. Maar, is het juist te zeggen dat, omdat er een type van persoonlijk relativisme bestaat, wij dat principe dan kunnen toepassen op alle gebieden van ervaring en kennis, en zeggen dat ook die relatief zijn? Neen, dit is geen juiste veronderstelling. Ten eerste, zo te doen zou een absolute beoordeling zijn, dus in tegenspraak met relativisme. Bovendien, als alle dingen relatief zijn, dan kan er niets zijn wat absoluut waar is. Met andere woorden, indien alle mensen absolute waarheid ontkennen, en relatieve waarheid instellen voor hun eigen ervaringen, dan is alles relatief voor het individu. Hoe kan er dan een algemene grondslag zijn voor het beoordelen van goed en fout? Blijkbaar bestaat die dan niet meer.

Natuurlijk, de kwestie die hier belangrijk is, is of er al dan niet absolute waarheden zijn. En indien er absolute waarheden zijn, kunnen er dan verschillende soorten van absolute waarheden zijn? Wij zouden ons kunnen afvragen of het altijd fout is te liegen (ja/neen)? Of, is $1 + 1$ altijd gelijk aan 2 (ja/neen)? Is het altijd waar dat iets tegelijk kan bestaan en niet bestaan (ja/neen)? Is het altijd waar dat iets zichzelf niet tot bestaan kan brengen, indien het niet eerst bestaat (ja/neen)? Indien elk van deze vragen met “ja” kan beantwoord worden, dan is het relativisme weerlegd - tenminste tot op zekere hoogte.

Meer vragen komen op. Als alle morele zienswijzen gelijkwaardig zijn, hebben wij dan het recht om iemand te straffen? Kunnen we ooit zeggen dat iets fout is? En om te zeggen dat iets fout is moeten we eerst een standaard hebben waarmee we goed en fout kunnen afwegen om een oordeel te vellen. Indien deze standaard van goed en fout op relativisme is gebaseerd, dan is het helemaal geen standaard. Bij het relativisme zijn standaarden van goed en fout voortgekomen uit sociale normen. Gezien de maatschappij verandert, zullen de normen veranderen, en zo ook goed en fout. Indien goed en fout veranderen, hoe kan dan iemand rechtvaardig beoordeeld worden voor iets wat hij fout deed indien dat “fout” in de toekomst “goed” kan worden?

Tenslotte, is het fair om relativistische principes te onderwerpen aan logische analyse? Vele relativisten zeggen neen. Maar, ik zie niet in waarom niet. Als een relativist mij zou willen overtuigen dat logica niet noodzakelijk is voor het beoordelen van relativisme, dan zou hij mij aanzetten tot het gebruik van logica, wat zelfvernietigend is voor hem. Als een relativist relativisme gebruikt - de subjectieve kijk van zijn eigen opinies - om zijn standpunt te valideren, dan gebruikt hij een cirkelredenering; namelijk, hij gebruikt relativisme om relativisme te ondersteunen. In beide gevallen verliest hij het debat.

Om te besluiten, indien relativisme juist is en alle zienswijzen zijn juist, dan is volgens mij relativisme fout! Spreekt de waarheid zichzelf tegen? Neen, dat doet ze niet.

Ethisch relativisme

Ethisch relativisme is het standpunt dat er geen morele absoluutheden zijn, geen moreel goed of fout. In plaats daarvan zijn goed en fout gebaseerd op sociale normen. Sommigen hebben gehoord van de term situationele ethiek, dat een categorie is van ethisch relativisme. In ieder geval zou ethisch relativisme betekenen dat onze moraliteit is geëvolueerd, dat ze veranderd is over de tijd, en dat ze niet absoluut is.

Een voordeel van ethisch relativisme is dat het rekening houdt met een waaier van culturen en praktijken. Het staat ook mensen toe om ethische en culturele kennis aan te passen, en ook technologische veranderingen in de maatschappij. Dit is goed en een valabele vorm van relativisme.

Het nadeel van ethisch relativisme is dat waarheid, goed en kwaad en rechtvaardigheid allemaal relatief zijn. Enkel omdat een groep mensen denkt dat iets goed is, is dat daarom nog niet zo. Slavernij is hiervan een goed voorbeeld. Tweehonderd jaar geleden was in Amerika slavernij de norm en een aanvaardbare moraliteit - nu niet meer.

Relativisme staat het bestaan niet toe van absolute ethische wetten. En logischerwijs, indien er geen absolute ethische wetten zijn, kan er ook geen Goddelijke Absolute Ethische Wetgever zijn. De aanwezigheid van absolute ethische wetten impliceert een Absolute Ethische Wetgever. Die kan gemakkelijk geëxtrapoleerd worden als zijnde God. Dit zou tegenover het ethisch relativisme komen te staan. Daarom zal ethisch relativisme nooit het idee van een absolute God ondersteunen, en het zou religieuze systemen uitsluiten die op absolute moraliteit zijn gebaseerd - dat is: het zou absoluut zijn in de veroordeling van absolute ethiek. Hierin is het relativisme inconsequent, onsamenvattend, onlogisch.

Bovendien, indien ethische waarden over de tijd heen zijn gewijzigd, is daar het probleem van de contradictie binnen het relativistische perspectief. Tweehonderd jaar geleden was slavernij sociaal aanvaardbaar en correct. Nu niet meer. Er is een verandering geweest in de sociale ethiek van Amerika met betrekking tot deze kwestie. Het probleem is: indien slavernij opnieuw aanvaardbaar zou worden in de volgende 200 jaar, wie zal er dan zeggen wat goed en fout is? We zouden dan een stel contradictorische 'goed en fout'-handelingen hebben over dezelfde kwestie. Hier stel ik u de vraag: spreekt de waarheid zichzelf tegen?

Binnen het ethische relativisme zijn goed en fout niet absoluut en moeten dan in de maatschappij gedetermineerd worden door een combinatie van observatie, logica, sociale voorkeuren en patronen, ervaringen, emoties, en "regels" die het meeste baat brengen. Het spreekt vanzelf dat een maatschappij, die constant in morele conflicten verkeert, niet in staat is om lang te overleven. Moraliteit is de "lijm" die de maatschappij bijeen houdt. Er moet een consensus zijn over goed en fout opdat een maatschappij goed zou functioneren. Ethisch relativisme ondermijnt deze "lijm". Het lijkt onder de culturen universeel te zijn dat het fout is te moorden, te stelen, te liegen. We zien dat wanneer enkelingen deze averechts werkende ethiek beoefenen, zij vlug in de gevangenis zitten en/of gestraft worden. Gezien ethiek in de natuur conceptueel³ is en sommige ethische regels alle culturen

³ Een begrip.

blijken te transcenderen⁴, concludeer ik dat er een transcendente God is die deze ethische regels heeft gewerkt - maar dat is een andere discussie.

Ik geloof niet dat de beste ethische patronen, waardoor maatschappijen functioneren (eerlijkheid, trouw, waarheid, geen diefstal, geen moord, enz.), het product zijn van onze biologische samenstelling, of proefondervindelijk. Als christen zie ik ze als een afstraling van Gods echte karakter. Ethische patronen zijn een ontdekking van de regels die God heeft ingesteld, waardoor mensen het best op elkaar inspelen, omdat Hij weet hoe Hij hen gemaakt heeft. De tien geboden zijn een perfect voorbeeld van absolute morele waarden, waarop men verder kan bouwen. Ze zijn transcendent, dat is: zij transcenderen sociale normen en zijn altijd waar.

Ooit werd ik uitgedaagd om te bewijzen dat er morele absoluutheden zijn. Ik nam de uitdaging aan met het volgende argument. Ik vroeg de man of er wel of niet logische absoluutheden waren. Bijvoorbeeld, ik vroeg hem of het logisch is dat iets tezelfdertijd **kan** bestaan en ook **niet** bestaan. Hij zei: neen, dat is niet mogelijk. Een ander voorbeeld is dat iets zichzelf niet tot bestaan kan brengen. Hij stemde ermee in dat er inderdaad logische absoluutheden zijn. Ik vroeg hem dan uit te leggen hoe logische absoluutheden kunnen bestaan indien er geen God is. Ik vroeg hem verder mij te zeggen hoe in een puur fysiek universum logische absoluutheden kunnen bestaan, gezien ze conceptueel zijn. Ik zei: ze kunnen niet gemeten worden, in een reageerbuis gezet, gewogen, noch gevangen, en toch bestaan ze. Daarom vroeg ik hem om mij a.u.b. te zeggen hoe deze conceptuele absolute waarheden kunnen bestaan in een puur fysiek universum ... zonder God. Hij kon me geen antwoord geven. Ik ging dan verder met te zeggen dat deze conceptuele absoluutheden logischerwijs moeten bestaan in de geest van een absolute God, omdat zij niet louter kunnen resideren in de hoedanigheid van materie van een puur naturalistisch universum. En vermits de logische absoluutheden overal en altijd waar zijn, en ze conceptueel zijn, lijkt het logisch dat ze bestaan binnen een transcendent, alomtegenwoordig Wezen. Als er een absolute God bestaat, met een absolute geest, dan is Hij de standaard voor alle dingen, en ook voor de moraal. Daarom zijn er morele absoluutheden. Bij dit argument gniffelde de man en zei dat hij dit nog nooit gehoord had, en gaf toe dat het mogelijk is dat morele absoluutheden bestaan.

Natuurlijk, als christen, als iemand die gelooft in het gezag en de inspiratie van de Bijbel, beschouw ik morele absoluutheden erg reëel, omdat ze van God komen en niet omdat ze op een of andere manier resideren in een naturalistisch universum.

Ethiek is belangrijk in de maatschappij, in het gezin en in alle interacties met mensen. Zou u mij geloven indien ik in dit document tegen u begon te liegen? Nee, u verwacht van mij dat ik eerlijk ben, logisch en oprecht - maar *kàn* ik dat zijn, indien ik zou geloven dat alle ethiek relatief is? Als ik dat zou geloven, dan zou ik wel kunnen trachten u te bedriegen, opdat u zou geloven wat ik zelf wil.

Cognitief relativisme

Cognitief⁵ relativisme leert dat alle waarheid relatief is. Dit zou betekenen dat voor het determineren van waarheid, het ene systeem niet meer waarde heeft dan een ander systeem, en dat er geen objectieve standaard van waarheid kan gevonden worden, noch aanspraak op gemaakt. Uiteraard ontkent het dat er een God van absolute waarheid bestaat. Het ontkent ook het geloof dat rationeel denken de waarheid kan ontdekken en verifiëren. Maar, cognitief relativisme ontkent niet dat er verschillende perspectieven zijn in verschillende culturen. Ik feite bevestigt ze deze. Het probleem echter met cognitief relativisme is dat er geen epistemologisch⁶ systeem is dat inherent superieur is

⁴ Transcenderen: de menselijke beperktheid, de werkelijkheid te boven gaan; uitreiken boven.

⁵ Rationeel.

⁶ Methode om tot weten te komen. Een belangrijk onderdeel van de filosofie is de kennistheorie of de epistemologie. Het gaat in de kennistheorie om de vraag hoe de mens tot kennis komt en ook om de vraag hoe betrouwbaar die kennis dan is. Het gaat om de vragen: "How we know and how we know we know". In het Verlichtingsdenken erkent men wel dat de mens kennis verwerft door *waarneming* en door *redenering/nadenken*. De derde mogelijkheid dat de mens kennis verkrijgt door *openbaring* werd a-priori afgewezen. De bovengenoemde drie wegen om tot kennis te komen zitten b.v. in de volgende bijbeltekst: "Maar gelijk geschreven staat: Wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord (kennis

boven een ander. Uiteraard blijkt het zichzelf te weerleggen, vermits het zegt dat haar eigen principe van relatieve waarheid “absoluut waar” is. Velen geloven dan ook dat dit relativisme in tegenpraak is met zichzelf, maar hoe dan heeft het relativisme een vaste voet kunnen krijgen in de moderne maatschappij? Ik denk dat er verscheidene factoren zijn die bijdragen aan deze acceptatie.

Ten eerste, de wetenschap is populair en heeft in toenemende mate gepromoot dat ware antwoorden gevonden worden in de wetenschap. Vele mensen geloven dat wat “wetenschappers” hen ook zeggen, wààr is, feiten zijn. Als de wetenschap iets niet kan verklaren, dan zegt ze eenvoudig dat de waarheid later zal bekend worden. Zo hebben de mensen geloof in de wetenschap, en het enige absolute is dat wat we vandaag weten, morgen misschien niet meer waar is. Bovendien kan wetenschap absolute waarheid ondermijnen.

Ten tweede, door de brede acceptatie van de evolutietheorie, wordt God meer en meer uit het beeld geduwd. Zonder God, als de bepalende factor van wat wààr is en wat niet, blijft er niets anders over dan te geloven “wat recht is in onze eigen ogen”⁷.

Ten derde, wij ontmoeten meer en meer diverse culturen in de wereld. Dit maakt dat wij ons comfortabeler voelen bij het idee dat er meer dan één weg is om iets te doen, meer dan één weg voor een cultuur om te handelen, meer dan één weg die leidt naar wat waar is of juist. Dit is niet noodzakelijk verkeerd, maar het draagt bij tot het ontkennen van absoluutheden.

Ten vierde, in toenemende mate beweegt de inhoud van films, leerstukken en literatuur, weg van het absolute naar het relativisme toe. Deze media helpen onze cultuur vorm te geven.

Ten vijfde, er is een toename in relativistische filosofieën, in het bijzonder te vinden in de New Age beweging die leert dat er geen absolute waarheid is en dat elk persoon zijn eigen realiteit kan scheppen. Alhoewel deze beweging deel uitmaakt van het relativistische “probleem” is ze goed doorgedrongen in de maatschappij.

Ten zesde, filosofen uit het verleden, zoals Wittgenstein, Kant, Marx en Nietzsche, hebben het denken beïnvloed van velen, door hun relativistische principes en aanvallen op de absolute waarheden⁸.

Het probleem dat ik zie met cognitief relativisme is dat het de mogelijkheid van absolute waarheid ontkent. Bovendien geloof ik dat cognitief relativisme gemakkelijk weerlegbaar is met het volgende voorbeeld van een logische absoluutheid:

Iets kan zichzelf niet tot bestaan brengen.

Mijn voorgestelde logische absoluutheid is inderdaad logisch en altijd waar. Laten we dit eens bekijken. Als iets zichzelf tot bestaan wil brengen, moet het eerst bestaan. Indien het eerst bestaat dan kan het zichzelf niet tot bestaan brengen, vermits het reeds bestaat. Overeenkomstig: indien iets niet bestaat dan is het niet mogelijk dat het zichzelf tot bestaan brengt, vermits het er niet ís om iets te doen. Dit is een absolute waarheid, en ze is kenbaar. Vermits dit een absolute waarheid is, is cognitief relativisme - dat zegt dat alle waarheid relatief is - vals!

Weerlegging van het relativisme

Relativisme is het filosofische standpunt dat zegt dat alle zienswijzen evenwaardig zijn en dat alle waarheid relatief is voor het individu. Maar, als we verder kijken, dan zien we dat deze propositie niet logisch is. In feite weerlegt ze zichzelf.

1. Alle waarheid is relatief

door waarneming) en wat in geen hart is opgekomen (kennis door redenering en intuïtie), al wat God heeft bereid voor degenen die Hem liefhebben. Want ons heeft God het geopenbaard (kennis door openbaring)” - 1 Kor 2:9,10. (A.P. Geelhoed).

⁷ Vgl. Spr 14:12 en 16:25: “Er is een weg, die iemand recht schijnt; maar het laatste van die zijn wegen des doods”.

⁸ Lees “De God die Leeft” van F.A. Schaeffer! Indien u dit boek niet kan vinden, laat me dan iets weten.

- A. Indien alle waarheid relatief is, dan is de stelling “Alle waarheid is relatief” absoluut waar. Indien dit absoluut waar is, dan zijn niet alle dingen relatief en de stelling “Alle waarheid is relatief” is dus vals.

2. Er zijn geen absolute waarheden

- A. De stelling “Er zijn geen absolute waarheden” is een absolute stelling die verondersteld wordt waar te zijn. Daarom is dit een absolute waarheid en de stelling “Er zijn geen absolute waarheden” is vals.
- B. Indien er geen absolute waarheden zijn, dan kan u helemaal niets absoluut geloven, inbegrepen dat er geen absolute waarheden zijn. Daarom kan niets echt waar zijn voor u - inbegrepen het relativisme.

3. Wat waar is voor u is niet waar voor mij

- A. Indien “relativisme is fout” waar is volgens mij, dan is het waar dat relativisme vals is.
- i. Indien u Neen zegt, dan is hetgeen wat waar is volgens mij, niet waar, en dus is relativisme vals.
 - ii. Indien u Ja zegt, dan is relativisme uiteraard vals.
- B. Indien “relativisme is fout” alleen waar is voor mij.
- i. Dan geloof ik iets anders dan relativisme, namelijk dat relativisme vals is. Indien dit zo is, hoe kan relativisme dan waar zijn?
- C. Indien ik geloof dat relativisme vals is, en indien het alleen waar is voor mij dat het vals is, dan moet u toegeven dat het absoluut waar is dat ik geloof dat relativisme vals is.
- i. Indien u toegeeft dat het absoluut waar is dat ik geloof dat relativisme vals is, dan is relativisme verslagen vermits u toegeeft dat er iets absoluut waar is.

4. Niemand kan iets met zekerheid weten

- A. Indien dit waar is, dan weten we zeker dat we niets met zekerheid kunnen weten, en dat spreekt zichzelf tegen.

5. Dat is uw realiteit, niet de mijne

- A. Is mijn realiteit echt reëel?
- B. Indien mijn realiteit anders is dan de uwe, hoe kan mijn realiteit de uwe tegenspreken? Als de uwe en de mijne allebei ècht zijn, hoe kunnen dan twee tegengestelde realiteiten - die el-kander uitsluiten - gelijktijdig echt bestaan?

6. Wij allen bemerken slechts wat we willen bemerken

- A. Hoe weet u dat deze stelling waar is?
- B. Indien wij allen slechts waarnemen wat wij willen, wat wilt u dan waarnemen?
- i. Indien u zegt “de waarheid”, hoe weet u dan dat u niet bedrogen bent?
 - ii. Enkel naar waarheid verlangen is geen bewijs ze ook te bezitten.

7. U mag geen logica gebruiken om relativisme te weerleggen

- A. Waarom niet?
- B. Kan u mij een logische reden geven waarom logica niet mag gebruikt worden?
- C. Indien u relativisme gebruikt om logica te weerleggen, op welke basis is relativisme (dat niets absoluut waar is) dan in staat om logica te weerleggen (dat gebaseerd is op waarheid).

- D. Indien u relativisme gebruikt om logica te weerleggen, dan heeft relativisme zijn relatieve status verloren.

8. Wij nemen slechts verschillende aspecten waar van dezelfde realiteit

- A. Indien onze waarnemingen contradictorisch zijn, kunnen waarnemingen dan nog vertrouwd worden?
- B. Is waarheid in tegenspraak met zichzelf?
- i. Indien dat zo zou zijn, dan zou ze niet waar zijn, omdat ze zichzelf weerlegt. Als iets zichzelf weerlegt, dan is het niet waar.
- C. Indien het waar is dat wij slechts verschillende aspecten bemerken van dezelfde realiteit, geloof ik dan iets wat vals is, gezien ik geloof dat uw realiteit niet waar is? Hoe kunnen ze dan “dezelfde realiteit” zijn?
- D. Indien u zegt dat het louter mijn waarneming is die niet waar is, dan is relativisme weerlegd.
- i. Indien ik iets geloof wat vals is, dan is relativisme niet waar, vermits het stelt dat alle zienswijzen gelijkwaardig zijn.
- E. Indien het behoort tot mijn realiteit dat uw realiteit vals is, dan kunnen beide niet waar zijn. Indien beide niet waar zijn, dan is iemand van ons (of beiden) fout.

9. Relativisme sluit zichzelf uit van de kritiek dat het absoluut is en zichzelf weerlegt

- A. Op welke basis sluit u relativisme simpelweg uit van de kritiek van de logica?
- i. Is dit een willekeurige handeling? Indien zo, rechtvaardigt dit dan uw standpunt?
- ii. Indien dit niet willekeurig is, welke criteria gebruikt u dan om het uit te sluiten?
- B. Zichzelf van bij het begin uitsluiten, is een erkenning van de logische problemen die inherent zijn aan het relativistische systeem van denken.

Wat indien relativisme juist is? Een illustratie

Relativisme is het standpunt dat alle zienswijzen evenwaardig zijn en dat het individu de maatstaf is van wat waar is voor die persoon. Ik zie hier een groot probleem. Het volgende is een illustratie om dat te demonstreren.

Het arrangement: Een dief verkent een juwelierszaak opdat hij die later kan bestelen. Hij gaat naar binnen en controleert elk zichtbaar alarm, sloten, infrastructuur, enz. Onverwachts wordt hij betrokken in een discussie met de eigenaar, wiens hobby filosofiestudie is, en hij gelooft dat waarheid en moraal relatief zijn.

“Zo”, zegt de juwelier, “alles is relatief. Daarom geloof ik dat alle moraliteit niet absoluut is, en dat goed en fout te determineren valt door het individu, binnen de lijnen van de maatschappij. Maar er is geen absoluut goed en kwaad”.

“Dat is een erg interessant perspectief”, zegt de dief, “Ik werd opgevoed in het geloof dat er een God is, en dat er goed en kwaad is. Maar ik heb dat alles verlaten en ik ben het met u eens dat er geen absoluut goed en kwaad is, en dat wij vrij zijn om te doen wat we willen”.

De dief verlaat de winkel en komt die avond terug en breekt in. Hij heeft alle alarmsystemen onschadelijk gemaakt en is bezig met het leeghalen van de winkel. Op dat ogenblik komt de eigenaar binnen, langs een zijdeur. De dief trekt zijn pistool. De eigenaar kan het aangezicht van de dief niet zien omdat die een skimasker draagt.

“Schiet niet”, roept de eigenaar, “Neem a.u.b. wat u wilt en laat me met rust”.

“Dat is exact wat ik van plan was te doen”, zegt de dief.

“Wacht even. Ik ken u”, zegt de eigenaar. “U bent de man die deze ochtend in de winkel was. Ik herken uw stem”.

“Dat is ongelukkig voor u”, zegt de dief, “omdat u nu weet hoe ik eruit zie, en vermits ik niet in de gevangenis wil, ben ik verplicht u te doden”.

“Dat kan u niet doen”, zegt de eigenaar.

“Waarom niet?”

“Omdat dit niet juist is”, pleit de radeloze man.

“Maar vertelde u mij vandaag niet dat er geen goed en fout is?”

“Ja, maar ik heb een gezin, kinderen en een vrouw die me nodig hebben”.

“En dan? Ik ben er zeker van dat u goed verzekerd bent en dat zij een pak geld zullen krijgen. En omdat er geen goed en fout bestaat maakt het geen verschil of ik u al dan niet dood. En omdat u mij zal verraden, zodat ik in de gevangenis kom als ik u laat leven, sorry, maar dat kan ik niet hebben”.

“Maar mij doden is een misdaad tegen de maatschappij. Het is fout omdat de maatschappij dat zo zegt”.

“Zoals u weet, ik erken niet de claim van de maatschappij om mij moraliteit op te leggen. Alles is relatief, weet u nog?”

“Alstublieft, schiet niet. Ik smeed u. Ik beloof dat ik niemand zal vertellen hoe u eruit ziet. Ik zweer het!”

“Sorry, maar dat kan niet waar zijn omdat er geen absolute waarheid bestaat, geen goed en fout, weet u nog? Als ik u laat u leven, en ik ga weg, dan zult u daarna uw zogenaamde belofte breken omdat het allemaal relatief is. Er is geen manier waardoor ik u kan troosten. Onze conversatie, deze ochtend, overtuigde me dat u gelooft dat alles relatief is. Daarom kan ik niet geloven dat u uw woord zal houden. Ik kan u niet vertrouwen”.

“Maar het is fout me te doden. Het is niet rechtvaardig!”

“Het is net zomin fout als rechtvaardig om u te doden. Vermits waarheid relatief is voor elk individu, dan is het mijn waarheid dat ik u kan doden. En het is duidelijk dat, indien ik u laat leven, ik in de gevangenis beland. Sorry, maar, u hebt uzelf gedood”.

“Nee, alstublieft, schiet niet. Ik smeed u”.

“Smeken maakt geen verschil”.

... Bang ...

Als relativisme waar is, wat is er dan fout aan de trekker over te halen? Misschien zal iemand zeggen dat het verkeerd is iemand onnodig te doden. Maar waarom is dat verkeerd, als er geen standaard is voor goed en fout? Anderen hebben gezegd dat het een misdaad is tegen de maatschappij. Maar “so what”? Indien wat waar is voor u, eenvoudig wààr is, waarom is het dan fout iemand te doden om uzelf te beschermen? Indien het voor u waar is, om uzelf te beschermen, dat u moet doden, wat kan het u dan schelen wat de maatschappij daarvan zegt? Waarom is iedereen verplicht om aan sociale normen te voldoen? Zo te doen is een persoonlijke beslissing. Alhoewel niet alle relativisten zich op een onethische manier zullen gedragen, zie ik relativisme als iets wat bijdraagt aan algemene anarchie. Waarom? Omdat het een rechtvaardiging is om te doen wat u ook maar wenst.

Een dialoog over relativisme

Relativisme is het filosofische standpunt dat alle zienswijzen evenwaardig zijn en dat alle waarheid voor het individu relatief is. Maar als we verder kijken, dan zien we dat deze propositie niet logisch is. In feite weerlegt ze zichzelf.

Het volgende is een fictieve dialoog, die ik zelf uitvond. Ik weet, dat is niet fair ... of wel? Als alle zienswijzen gelijkwaardig zijn, dan is mijn dialoog erg valabel.

Matt: Ik geloof niet dat alle zienswijzen gelijkwaardig zijn.

Jan: Waarom niet?

Matt: Omdat het niet juist kan zijn dat alles relatief is, dat zou niet logisch zijn.

Jan: Ah, ziet u? Dat is uw probleem. U gebruikt logica om relativisme te weerleggen, en u kan dat niet. Relativisme is niet op logica gebaseerd. Het is niet hetzelfde. U kan dus geen logica gebruiken om relativisme te weerleggen.

Matt: Indien u zegt dat ik geen logica kan gebruiken om relativisme te weerleggen, dan gebruikt u logica om dit te zeggen, omdat u me de logische verklaring en conclusie gaf dat ik geen logica kan gebruiken om relativisme te weerleggen, omdat relativisme niet gegrond is op logica. Ik hoop dat u kan inzien dat u een logisch gesprek voert om geen logica te gebruiken. Als dat zo is, dan is uw aanklacht in tegenspraak met zichzelf, en bezit ze geen waarde. Wilt u dat ik een systeem volg dat met zichzelf in tegenspraak is?

Jan: Ik kan begrijpen waarom zij u “slick”⁹ noemen. Maar de kwestie is [dat relativisme waar is in zichzelf](#), en logica is niet noodzakelijk eigen aan relativisme. Logica kan gebruikt worden binnen relativisme maar is niet superieur aan relativisme.

Matt: Te zeggen dat relativisme waar is in zichzelf, is een absolute uitspraak. Ziet u niet dat u dat niet kan doen indien relativisme waar is? U zou iets moeten zeggen als “relativisme is soms waar”.

Jan: U speelt hier een woordspelletje.

Matt: Ik zie niet in hoe. Ik beantwoord simpel wat u zegt. Ik denk dat u beweringen doet zonder bewijs. [U zegt dat relativisme waar is omdat het waar is](#). In wezen vertelt u mij een absolute waarheid, namelijk dat relativisme zijn eigen, in-zichzelf-bestaande waarheid is. Dit is een absolute uitspraak die andermaal de notie weerlegt dat relativisme waar is. Bovendien, indien relativisme waar is, dan is relativisme zelf relatief. Met andere woorden, indien relativisme waar is, dan kan het wel of niet waar zijn, in en van zichzelf. Indien dit waar is, dan kan relativisme fout zijn. Indien relativisme fout kan zijn, dan kan relativisme niet waar zijn.

Jan: Daar gebruikt u opnieuw logica. Waarheid wordt niet enkel door logica gedetermineerd. Relativisme gaat verder dan logica, naar waarheden die logica niet kan bewijzen.

Matt: Oké dan, zonder logica te gebruiken, kan u mij vertellen waarom relativisme waar is?

Jan: Het is waar omdat het waar is dat mensen verschillende dingen geloven, en mensen verschillende percepties hebben van de realiteit en van wat voor hen juist is.

Matt: Ik ben het met u eens dat mensen verschillende dingen geloven, maar zijn die verschillende dingen dan wààr op grond van dat ze geloofd worden?

Jan: Neen, natuurlijk niet. Maar u moet begrijpen dat wij de dingen verschillend waarnemen, en dat deze verschillende percepties waar zijn voor verschillende mensen.

Matt: Ik kan dat beamen, maar ik spreek niet over dingen die werkelijk relatief *zijn*, zoals aan welke kant van het bed het best geslapen wordt. Ik spreek over dingen zoals liegen, bedriegen, stelen, enz. Indien relativisme waar is, en alle zienswijzen gelijkwaardig, dan is iemands zienswijze valabel dat stelen oké is.

Jan: Technisch zou dit zo zijn, afhankelijk van de omstandigheden. Bijvoorbeeld, indien ik zou bedoelen uw familie te voeden of om iemand te helpen.

Matt: Ik begrijp. Oké, geef mij uw geld onmiddellijk. Ik wilde het van u stelen. Als ik een pistool bij me had dan had ik dat op u gericht en u bestolen. Is dat Oké?

Jan: Natuurlijk niet.

⁹ Schrijver dezes heet Matthew J. Slick, en “slick” betekent “geslepen” of “glad”.

Matt: Waarom niet? Mijn zienswijze is dat, om het betoog te winnen, ik u moet beroven om de absurditeit van uw positie te demonstreren. Daarom is het juist voor mij. U zou moeten akkoord gaan.

Jan: Maar ik kan dat niet, omdat het voor mij niet juist is dat u van mij steelt.

Matt: O zo, relativisme heeft zijn grenzen? Het is waar voor het individu, niet voor iemand anders?

Jan: In dat geval ja.

Matt: Dan is relativisme geen universele waarheid, niet? Het is enkel waar op individuele basis. Het kan, of kan niet, juist of fout zijn. Het is enkel een soort van “wat je ook wenst te doen”-filosofie

Jan: Zoiets, maar u kan niemand anders ietsel toebrengen.

Matt: Zegt u dat het een absoluutheid is dat u niemand anders ietsel zult toebrengen?

Jan: Daar gaat u weer met het te draaien naar een betoog over absoluutheden.

Matt: Maar ik volg louter uw leiding. [U bent degene die zei dat relativisme waar is omdat het waar is.](#) Correct?

Jan: Ja, ik zei dat, maar u moet begrijpen dat het relatief is voor het individu.

Matt: Indien relativisme waar is omdat het waar is, dan kan ik zeggen dat het vals is omdat het vals is?

Jan: U zou dat kunnen indien u dat zo wil.

Matt: Dan zou het vals zijn, niet?

Jan: Het zou *voor u* vals zijn.

Matt: Maar dat is niet wat ik zei. Ik zei dat het vals is “omdat het vals is”. Ik zei niet dat het vals is *voor mij*. Ik zei dat het van nature vals is. Ziet u niet? U zei dat het waar is “omdat het waar is”. [U zei dat het waar is “in zichzelf”](#), als “van nature”. U impliceerde een absolute kwaliteit van relativisme, als een echte waarheid. Indien ik hetzelfde kan doen in tegenovergestelde richting, hoe wordt mijn bewering dan verschillend van de uwe? Met andere woorden: “van nature” is het waar en “van nature” is het vals. Beide kunnen niet waar zijn. Daarom werkt relativisme niet.

Jan: Wat u doet is opnieuw logica gebruiken. Relativisme en logica zijn verschillende dingen. U kan niet één ding gebruiken en een ander beoordelen.

Matt: Maar u deed dat zojuist. U deed een verklaring en trok een conclusie. U zei dat relativisme en logica verschillend zijn. Daarna zei u dat ik niet het ene kan gebruiken om het andere te beoordelen. Met andere woorden: u deed een verklaring en trok een logische conclusie. Kijk, indien u relativisme wenst te valideren door relativisme te gebruiken, waarom dan blijft u logica gebruiken om dit te doen?

Jan: U blijft terugkeren naar deze logicaspelletjes. U moet begrijpen dat relativisme en logica gewoon verschillend zijn.

Matt: Zo dan, wat u zegt is dat het me niet is toegestaan om relativisme te onderzoeken op een logische manier. Correct?

Jan: Correct.

Matt: U wilt waarheid, niet?

Jan: Natuurlijk.

Matt: Maar indien ik moet accepteren dat relativisme gewoon waar is, hoe kan ik dan weten of het niet ooit vals kan zijn? Wat u zegt is dat het nooit vals is. Indien het nooit vals is, dan is het altijd waar. Indien het altijd waar is, dan is het niet relatief, niet?

Jan: Daar gaat u weer, opnieuw logica gebruiken.

Matt: Ik tracht vragen te stellen, maar het lijkt erop dat u me wil doen vermijden te denken en gewoon te accepteren dat relativisme waar is. Indien ik zou zeggen dat relativisme waar is, dan is het absoluut waar dat relativisme waar is, en dat zou betekenen dat de tegenovergestelde zienswijze niet waar kan zijn ... hetgeen zou betekenen dat relativisme niet waar is omdat het zegt dat alle zienswijzen waar zijn. Het komt me voor dat de enige manier waardoor relativisme waar kan zijn is dat ik stop met logisch denken, en gewoon in blind geloof accepteer dat het waar is.¹⁰

Jan: Dit is het probleem met de westerse, Aristotelische logische systeem. Het leert u dat er absoluutheden bestaan waar dat niet het geval is.

Matt: Maar te zeggen dat er geen absoluutheden zijn, is een absolute verklaring, en dat is zelfweerslegend. Opnieuw, het lijkt me dat de enige manier om relativisme te accepteren is dat ik niet logisch denk. Ik moet het geloven op basis van geloof.

Jan: Het wezen van relativisme is dat het niet onderworpen is aan logica. Er zijn geen logische redeneringen nodig om het vast te stellen. Van nature is relativisme niet logisch, maar boven-logisch. De essentie van relativisme is dat relativisme op zichzelf waar is.

Matt: Dan stelt u eenvoudigweg dat relativisme waar is zonder het te bewijzen. Met andere woorden, u kan het niet bewijzen. U moet gewoon zeggen dat het waar is, dat is alles.

Jan: We geraken nergens.

Matt: Dat beaam ik. I denk dat we grote vooruitgang maken.

Jan: Ziet u? Het is maar hoe je het ziet, niet?

Matt: Is het dan waar dat wij vooruitgang hebben gemaakt? Tenslotte, relativisme zegt dat alle zienswijzen gelijkwaardig zijn.

Jan: Het is waar voor u, niet voor mij.

Matt: Hier gaan we weer ...

Wat is waarheid?

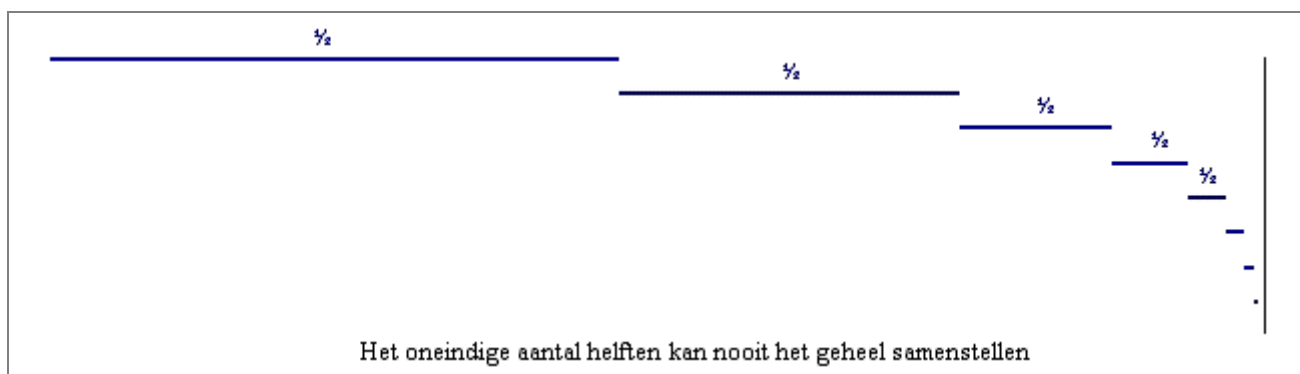
“Wat is waarheid?” is een eenvoudige vraag. Natuurlijk, ze beantwoorden is niet zo eenvoudig. We kunnen definities geven zoals “Waarheid is dat wat overeenkomt met de werkelijkheid of feitelijkheid”. Maar deze basisdefinitie is niet compleet, omdat deze definitie open staat voor interpretatie en een brede verscheidenheid van toepassingen. Wat is realiteit en feit? Hoe beïnvloedt perceptie (waarneming) waarheid? We zouden antwoorden kunnen aanbieden voor elk van deze vragen, maar daarna zouden we wederom soortgelijke vragen kunnen stellen op die antwoorden.

Ik word herinnerd aan de paradox van een bal die opgegooid wordt tegen een wand. De bal moet een halve afstand afleggen, en daarna de eerste helft van de tweede helft, en daarna de eerste helft van de tweede helft, enz. Zo komen we in dit scenario aan een oneindig aantal “halve afstanden” die nooit het geheel samenstellen. Als wij de conceptuele waarheid van halve afstanden toepassen dan lijkt het dat de bal nooit de wand zal raken.

Het bal-tegen-de-wand scenario illustreert eenvoudig dat dingen definiëren en herdefiniëren ons eigenlijk verhindert het doel te bereiken. Dit is wat filosofie soms doet wanneer het de waarheid onderzoekt. Het verduistert onderwerpen zo erg dat niets met zekerheid kan geweten worden.

Maar niettegenstaande een oneindig aantal helften ($\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$ van de overblijvende $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$ van de weer overblijvende $\frac{1}{2} +$ enz.) niet het geheel kan bereiken, kunnen we “bewijzen” dat dit wél bereikt wordt door eenvoudig de bal tegen de muur te werpen en te wachten tot hij terugkaatst.

¹⁰ Dit is de zgn. “sprong in het geloof” van het existentialisme. Francis A. Schaeffer definieert existentialisme (in “De God die Leeft”) als volgt: “Een theorie over de mensen, die zegt dat de ervaring van de mens niet te beschrijven is in wetenschappelijke of rationele begrippen. Het existentialisme legt de nadruk op de keuze, gebruik makend van de vrijheid van de mens in een onbepaalde en klaarblijkelijk zinloze wereld”.

Eigenlijk is het zo dat mathematisch de “ $\frac{1}{2}$ ”-verdeling *niet* een geheel maakt. Het probleem ligt niet in de waarheid, maar in zijn toepassing, zoals dit dikwijls het geval is met filosofische verbale gymnastiek.

“Ziet toe, dat niemand u als een roof meevoere door de filosofie, en ijdele verleiding, naar de overlevering der mensen, naar de eerste beginselen der wereld, en niet naar Christus” (Kolossenzen 2:8)

Om de waarheid netjes te definiëren is er een feitelijke en logisch-correcte verklaring nodig. Met andere woorden, ze moet waar zijn. Maar misschien kunnen we de waarheid beter begrijpen door te determineren wat ze *niet* is. Waarheid is niet foutief. Waarheid spreekt zichzelf niet tegen. Waarheid is geen bedrog. Natuurlijk kan het waar zijn dat iemand bedrieglijk is, maar het bedrog zelf is niet waar.

In het relativisme zijn alle zienswijzen gelijkwaardig, en alle waarheid is relatief voor het individu. Indien dit waar zou zijn, dan zou dit de enige waarheid zijn die het relativisme kan aanbieden. Maar het probleem is dat in realiteit relativisme niet waar is, volgens de volgende fundamentele reden:

Indien het voor mij waarheid is dat relativisme vals is, dan is het waar dat relativisme vals is.

Wat denkt u?

- 1) Indien u neen zegt, dan is wat waar is voor mij, niet waar, en relativisme is fout.
- 2) Indien u ja zegt, dan is relativisme vals.

Relativisme lijkt de echte natuur van waarheid tegen te staan, namelijk dat ze zichzelf niet tegenspreekt.

Opnieuw: wat is waarheid?

Als er zoiets bestaat als waarheid, dan moeten wij in staat zijn ze te vinden. Als waarheid niet kan gekend worden, dan bestaat ze waarschijnlijk niet. Maar, ze bestaat. Bijvoorbeeld, we weten dat het waar is dat u dit leest.

Bestaat er zoiets dat altijd waar is? Ja, dat bestaat. Bijvoorbeeld: “Iets kan zichzelf niet tot bestaan brengen”. Dit is een absoluut ware bewering. Opdat iets zichzelf tot bestaan kan brengen moet het reeds bestaan, namelijk om een actie uit te voeren. Maar als het reeds bestond, dan is het niet mogelijk om zichzelf tot bestaan te brengen, gezien het reeds bestaat. Gelijkerwijze, indien het niet bestaat, bezit het geen mogelijkheid om enige creatieve actie te ondernemen. Daarom is de stelling “Iets kan zichzelf niet tot bestaan brengen” een absolute waarheid. Dit voorbeeld is een waarheid die gevonden wordt door logica. Maar er zijn waarheden die niet logisch zijn van nature. Het is waar dat ik van mijn vrouw hou. Dit is niet logisch bewijsbaar via theorema’s, formules en logische paradigma’s¹¹, maar niettegenstaande dat is het waar. Daarom kunnen we zeggen dat waarheid met de realiteit en/of logica overeenkomt en ze bevestigt.

Is dat hetgeen relativisme doet? Komt relativisme overeen met de realiteit en logica? Om eerlijk te zijn, tot op zekere hoogte wel. Relativistisch gesproken is er geen absoluut juist en fout als we het hebben over b.v. aan welke kant de streep in uw haar moet liggen, gesteld dat u er een streep in

¹¹ Modellen.

kamt. Hier moeten we toegeven dat er relatieve “waarheden” zijn, voor verschillende mensen en volkeren. Maar deze zijn relativistisch van nature.

Voorbeelden van relativistische waarheden zijn: 1) mensen rijden in ons land rechts, maar in Engeland links; 2) iemand houdt meer van opera dan van toneel; 3) sneeuw is beter dan regen; enz. Deze dingen zijn relatief aan persoonlijke voorkeuren, culturen, enz., en dat is goed.

Als we ooit hopen te determineren dat er zoiets bestaat als waarheid die los staat van culturele en persoonlijke voorkeuren, dan moeten wij erkennen dat wij iets trachten te ontdekken dat groter is dan onszelf, iets dat cultuur en individuele neigingen transcendeert. Dit te doen is verder te kijken dan onszelf en buiten onszelf. In wezen betekent dit dat wij naar God zoeken. God is de waarheid, de absolute en ware essentie van het “zijn”¹² en de realiteit, de auteur van alle waarheid. Indien u geïnteresseerd bent in waarheid boven uzelf, dan moet u naar God kijken.

"Ik Ben de Waarheid"

Voor de christen wordt de ultieme uitdrukking van waarheid in de Bijbel gevonden, in Jezus woorden toen Hij zei: “Ik ben¹² de Weg, en de Waarheid, en het Leven” (Johannes 14:6).

Natuurlijk willen de meeste filosofen en sceptici Jezus’ uitspraak van zich afzetten, maar voor de christen is Hij hun hoop, zekerheid en leiding. Jezus, die op water liep, beweerde Goddelijk te zijn, en stond op uit de doden, en zei dat Hij de waarheid was en de schepper van waarheid. Indien Jezus fout is, dan moeten we Hem negeren. Maar, indien Hij juist is, dan is het waar dat wij naar Hem zouden moeten luisteren.

De ooggetuigen schreven op wat zij zagen. Zij waren bij Hem. Zij zagen Hem vele mirakels doen, zieken genezen, op bevel een storm kalmeren, en zelfs doden tot leven wekken. U kan deze dingen geloven of negeren. Als u Hem van u afstoot, dan kan u dat doen. Maar, als u Hem aanvaardt, dan staat u voor enkele beslissingen die u omtrent Hem zal moeten maken. Wat zult u van Hem geloven? Wat zal u tegenover Hem beslissen? Is wat Hij zei waar? Is Hij de Waarheid?

Waarheid komt overeen met de realiteit. Jezus deed vele mirakels en stond op uit de doden.

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm

¹² In het Hebreeuwse Oude Testament zien we dat Jahweh de *hayah hayah* (Ik Ben de Ik Ben) is, of in de Griekse Septuagintavertaling *egó eimi ho ón* (Ik ben de Zijnde). In het Nieuwe Testament slaat die uitdrukking op de Heer Jezus. Zie verder: http://users.skynet.be/fa390968/_Ik_Ben.doc.